

FIGYELŐSZOLGÁLAT

Ebben a rovatban folyamatosan köröljük a külföldi szaklapokban megjelent, műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkek rövid ismertetését.

002:061.2.046.38/100/

Jelentés a FID 1955-1956 évi működéséről. - Revue de la Documentation, 1956. szept. p. 87-92.

002:608.3

A dokumentáció nemzetközi hasznosítása, különös tekintettel a szabadalmi leírások nemzetközi felhasználására. - DONKER - DUYVIS, F. - Revue de la Documentation, 1956. szept. p. 80-82. T.: OMK.

A műszaki dokumentációban a szabadalmi leírások egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert. Felhasználásuk mind sürgetőbben veti fel egy nemzetközi szabadalmi osztályozás /International Patent Classification/ kidolgozásának szükségességét. /B.S./

002:62/100/

Tájékoztató a műszaki világirodalomról. - JACOB, H. - Fertigungstechnik, 1956. szept. p. 428. T.: OMK.

A Német Demokratikus Köztársaság dokumentációs szolgáltatásai, különös tekintettel a fémek képlékeny alakítására vonatkozó tájékoztatásra. /Gy.P./

002:778.31:651.5

A korszerű technika a dokumentációban és irattározásban. -- CHLAPIK, M.; HRADEK, A. -- Techn. Práca, 1956. júl. p. 321-322, T: Miskolci Műegy.

Az irattározás korszerűsítésére az angliai British Acoustics Ltd. cég gyártja a Burroughs típusu legkorszerűbb mikrofilmes berendezést. A berendezés 3 részből áll: a fel-

vevő készülékből, a leolvasó készülékből s végül a mikrofilmek előhívására szolgáló automatából. A dokumentációhoz 16 mm-es perforálatlan és éghetetlen filmeket használnak kb. 33 mm-es tekercsekben. A mikrofilm alkalmazása helyszükséglet tekintetében 99%-os megtakarítást jelent. A felvételek készítése sebessége szabályozható. Az irattári anyag kézi berakása esetén 100-300, automata használatával 12.000-17.000 felvétel készíthető óránként. A leolvasó készülék egyúttal másolókat, vagy nagyításokat is készíthet. Egy tekercs film teljes előhívása 10 perc. A gépek kezelése 1-2 óra alatt könnyen elsajátítható.

002.2:681.177

Dokumentáció és lyukkártya. - Angewandte Chemie, 1956. jul. 21. p. 202. T.: OMK.

Az egyes tudományágak szakirodalmi termelése napjainkban már olyan méretű, hogy sem az egyéni, sem a munkaközösségi kutatók a dokumentációs szolgáltatások igénybevétele nélkül nem tudnak lépést tartani vele. Csak a kémia területén pl. a Chemical Abstracts 1956-ban 90 000 referátummal számol, az új szovjet kémiai referáló folyóirat 1954-ben 41 000, 1955-ben 75 000 szakmunkát ismertetett, 1956-ban pedig 120 000 referátumot vett tervbe. S még ez a hatalmas dokumentációs tevékenység sem öleli fel a teljes publikált ismeretanyagot, mert az évente mintegy egy millióra becsült vállalati közleményeket és különlenyomatokat általában figyelmen kívül hagyja.

A dokumentáció által feltárt szakirodalom módszeres felhasználása a kutatók részéről az anyag rendszerezését, nyilvántartását és szempontjai szerinti kigyűjtésének biztosítását igényli. Ennek a folyamatos munkának legjobb technikai segédeszköze a lyukkártya, amely ma már különféle méreteken /A6-tól A4-ig/ és különböző lyukszámokkal /100-tól több százig/ aránylag olcsón beszerezhető. A lyukkártya-rendszer kulcsát a kutató a saját igényei és szempontjai szerint lehetőleg maga állítsa össze. Ajánlatos valamely irodalmi anyag gyűjtése során kb. egy évig a kártyákat lyukazás nélkül hagyni, s a kulcsot csak az egyéves anyaggyűjtés során szerzett tapasztalatok figyelembevételével összeállítani. /P.I./

021.2:061.6

A könyvtár és a kutatások szervezése. - KENT, A.; PERRY, J. - Special Libraries, 1956. 4. sz. p. 156-161. /Magyar fordításban: Könyvtári Tájékoztató 1956. aug. p. 27-34./

"Tekintettel a rohamosan emelkedő kutatási költségekre,

napjaink nagy vállalkozásai nem áltathatják magukat "azzal, hogy kutatási terveiket mindig jó szerencse fogja kísérni". A bizonytalanság teljes mértékben nem küszöbölhető ki, de "a siker lehetőségét nagyban emeli a könyvtár, és a kutatólaboratóriumok tervszerű és összehangolt együttműködése". A könyvtár által megszerzett és feltárt tájékoztató anyagnak nem kis szerepe van a kutatási program elindításában, tervezésében kiértékelésében, végrehajtásában, a kutatási eredmények továbbfejlesztésében stb. Hathatósan működhet közre a könyvtár a felmerülő szabadalmi tevékenységben is.

021.7:62.001.6

A műszaki fejlődéssel kapcsolatos problémák propagandája. - PLEHANOV, V. E. - Tekszt. Prom. 1956. 8. sz. p. 56-57.
T: Tekstut.

A kozsztromi Lenin len-kombinát műszaki tudományos könyvtára a műszaki haladás érdekében igen nagy propagandát fejt ki. A könyvtárban 42 000 műszaki könyv van s a szükséges üzemi folyóiratokat is előfizeti. A könyvtár körül 2506 főnyi olvasótábor csoportosul. A kombinát minden ötödik munkása használja a könyvtár műszaki anyagát. Igen hatásos propagandaeszköz új könyvbeszerzések állandó kiállítása; melyet kétszer hetenként rendeznek meg, és amelyekre színes plakátokon hívják fel az olvasók figyelmét. Igen nagy népszerűségnek örvendenek a dolgozók között a szakirodalmi bibliográfiai összeállítások, amelyeket rendszeresen kifüggesztenek az egyes üzemrészekben. A műszaki propagandát erősen elősegíti a "Minőségért" c. üzemi folyóirat, amely az újonnan beérkezett könyveket ismerteti. Ezenkívül könyvmegbeszéléseket, tematikus estéket és olvasó-konferenciákat rendeznek. Az olvasószolgálat a látogatókkal egyénileg foglalkozik, és műszaki tanácsadókat foglalkoztat.

022.4

A könyvraktárak szervezésének új utjai. - PASCSENKO, F. - MEJENDORF, G. - Bibliotekar', 1956. febr. p. 26-30.
T.: OMK.

A könyvtárakban a könyveket párhuzamos sorokban álló nyitott állványokon raktározzák. Az átjáró szélessége 75-80 cm. A falak mellett egyoldalas állványok vannak. Hosszuk általában 1 m. Az ilyen egyoldalas állványnak 6 vagy 7 polca van; a kétoldalasnak megfelelőképpen 12 vagy 14. A kétoldalas állványok helyszükséglete - az átjárók figyelembevételével - 1,57 m².

A területi könyvtárakban a gyakran kért könyvek az állomány 25-30 %-át, a nagyobb könyvtárakban pedig még kevesebbet tesznek ki. A kevésbé használt könyveknél előnyös a tömörített raktározás. /Az általában egyenletesen használt kis-könyvtárakban csak az eddigi rendszert ajánlatos használni. Ha itt a raktárakban a terület 70 %-át foglalják el az átjárók, ez jogos, a könyvek gyakori kiadása és a könyvtáros állandó ottartózkodása miatt./ /R.P./

024.5:002.63:62

Az Országos Műszaki Könyvtár témafigyelő szolgálata. -
Dr. POLZOVICS Iván - Dokumentation, 1956. szept. p. 97-101.
T: OMK.

Az OMK 1955-ben kísérletileg bevezetett, 1956-ban pedig rendszeresített újszerű dokumentációs szolgáltatása a tárgyszavas témafigyelés. Jellemzője, hogy a szolgáltatás igénybevevője nem előre meghatározott szélesebb tárgykörök irodalmáról kap tájékoztatást - mint az ún. figyelőszolgálatban -, hanem általa megjelölt szűkebb témák, megoldást váró műszaki problémák szakirodalmi megoldásait igényelheti. Emellett ebben a szolgáltatásban nem az egyébként is feltárt dokumentációs anyagot irányítják a decimális osztályozás útján a megrendelőhöz, hanem az igénylő témáit /targyszavakba foglalva/ maguk a referálók kapják kézhez, s dokumentációs feltáró munkájuk során a gondozásukra bízott teljes folyóiratirodalmat abból a szempontból kísérik figyelemmel, tartalmaz-e anyagot a figyelt témákra. Így azután olyan szakirodalmi anyag is kimunkálásra kerül, amely a dokumentáció egyéb módszereivel kiaknázatlan maradna /összefoglaló nagyobb tanulmányokban részlet-kérdésekre közölt anyag, kongresszusok, konferenciák, kiállítások beszámolóí stb./

Szerző - aki a tárgyszavas témafigyelés kialakításában és szervezésében nagy szerepet vitt - az NDK dokumentációs szakfolyóiratában az OMK-nak erről az új szolgáltatásáról ad részletes összefoglalót. Tanulmányában kitér a kérdés legfőbb dokumentációs-elméleti vonatkozásaira, de behatóan elemzi a gyakorlati alkalmazás során megoldást nyert részletproblémákat is. A berlini Zentralstelle für wissenschaftliche Literatur néves dokumentációs tudományos intézetnek 1956 őszén Budapesten járt vezetői a tanulmány nyomán különös figyelemmel tanulmányozták az OMK témafigyelőszolgálatát, és azt mind elgondolásában, mind megvalósításában a dokumentációs feltáró munka jelentős előhaladásának minősítették. Elismerésük eredménye az erről írt tanulmánynak tudományos folyóiratukban vezető helyen való közzététele is.

Az atomenergia tizedes osztályozása. - KOCHERHANS, E. -
Revue de la Documentation, 1956. szept. p. 83-86. T.: OMK.

Tudományos könyvtárak módszerei. - HERNER, S. - Chemical and Engineering News, 1956. máj. 7. p. 2317-2319.

Ezer tudományos dolgozóhoz intézett kérdések alapján megállapítja, hogy a tiszta /elméleti/ tudományokkal foglalkozó kutató saját maga köré központosított könyvtárat igényel, míg a gyakorlati tudományokkal foglalkozó kutató a könyvtáros köré központosítottat. Míg az előző maga végzi könyvtári kutatásait, az utóbbi a könyvtárossal végezteti el ugyanazt. A könyvtári kutatás nem azonos, módszerei szerint különböznek a felhasznált segédeszközök is. Éppen ezért nem beszélhetünk minden tekintetben meghatározható könyvtári típusokról.

A kutatásnál felhasznált segédeszközök sorrendje a következő:

A vegyipari szakkönyvtáros mindennapi munkájában használt segédeszközök felhasználása %-ban:	A vegyipari szakkönyvtáros tájékoztató szolgálata során használt segédeszközök: %
szótárak 100	indexek és referáló
kézikönyvek 100	lapok 79
tankönyvek, monográfiai 100	tankönyvek és monográfiai 36
kutatással foglalkozó szakfolyóiratok 90	hivatkozott adatok ... 21
matematikai és fizikai táblázatok 66	könyvtári szakkatalógus 16
indexek és referáló lapok 58	szakfolyóiratok 14
enciklopédiák 43	cim- és gyártmányjegyzékek 13
üzleti kiadványok ... 30	kutatói jelentések ... 12
szabadalmi leírások 18	enciklopédiák 10
ipari szakfolyóiratok 14	szemlék 10
cim és gyártmányjegyzékek 12	bibliográfiák 9
szakemberekkel való megbeszélések 10	szabadalmi indexek ... 9
	szakemberekkel való megbeszélés 8
	egyéb könyvtári katalógusok 8

A vegyipari szakkönyvtáros mindennapi munkájában hasz- nált segédeszközök felhasz- nálása %-ban:	A vegyipari szakkönyvtáros tájékoztató szolgálata so- rán használt segédeszközök: %
laboratóriumi jelenté- sek 9	folyóirat indexek 6
szemlék 9	kézikönyvek 5
könyvtári szakkataló- gusok 6	vállalati referáló la- pok 4
szabványok és előírá- sok 6	szabadalmi leírások .. 4
kutatói jelentések .. 4	lyukkártyák 3
brosurák 4	ipari katalógusok 2
bibliográfiák 1	cimtárak 1
könyvszemlék 1	kiadói jegyzékek 1
hivatkozott adatok .. 1	disszertációk 1
vállalati referáló bulletinek 1	
ujságcikkek 1	
tanácskozások beszámó- lói 1	

/B.S/

026:62

A műszaki könyvtárak a műszaki fejlesztés szolgálatában.

- SZAHAROV, V. G. - Bibliotekar', 1956. jan. p. 1-7. T.: OMK.

A Szovjetunióban több mint 10.000 műszaki könyvtár működik. Könyvállományuk 50 millió felett van, olvasóik száma több mint 3 millió.

A könyvtárak nagyrésze eredményesen működik. A Kohó- és Vegyiművek Építési Minisztériumának központi műszaki könyvtárában 325.000 kötet könyv és folyóirat található; olvasóinak száma 8.000. A könyvtárosok az építkezéseken is népszerűsítik a szakirodalmat, ezenkívül referáló folyóiratokat és bibliográfiai évkönyvet adnak ki. A Közlekedésügyi Minisztérium műszaki könyvtára díjtalanul juttatja el az érdekeltekhez a kiadásában megjelenő referátum- és fordításgyűjteményeket, valamint a "Szovjetunió vasuti irodalma" c. évkönyvet.

Az eredmények mellett azonban súlyos hibák is vannak. A Szinesfémkohászati Minisztérium központi szakkönyvtárában pl. 105.00 kötet könyv van állománybavéve, 198 külföldi folyó-

• iratot járatnak. 23 könyvtáros dolgozik itt, s mégis egy év alatt mindössze 37.000 könyvet kölcsönöztek ki. A Vegyipari Minisztérium könyvtárának mindössze 262 állandó olvasója van. Sok könyvtár egyáltalán nem végez bibliográfiai munkát, máshol nincs olvasóterem.

A jó munkát hátráltatja, hogy nincs központi fordításnyilvántartás, nem működnek a könyvtári hálózatok, és sokhelyütt racionalizáláskor elsősorban a könyvtárosok számát csökkentik. Megoldatlan a létszámnormák kérdése és a műszaki könyvtárosok képzése is.

A hibák kiküszöbölésével és az eredmények tovább fejlesztésével a műszaki könyvtáraknak a műszaki haladás segítőivé kell válniuk. /R.P./

026:62

Ipari könyvtárak és ipari könyvtárosok. - STOETZER, W.
- Könyvtári Tájékoztató, 1956. aug. p. 17-26.

A nyugatnémet ipari könyvtárak /ipari üzemek, technikai-tudományos egyesületek szakkönyvtárai/ kialakulása, fejlődése, funkciója, munkájának elemzése. Az ipari könyvtáros és dokumentalista munkaköre, képzettsége és képzése. /Gy.P./

026:62/473.11/

Kétmillió kötetes műszaki könyvtár Moszkvában. -
NYÁRADI G. - Ujítók Lapja, 1956. jul. p. 13.

Az Össz-szövetségi politikai és Tudományos Ismeretterjesztő Társulat /a magyar TTIT-nek megfelelő szervezet/ Központi Politechnikai Könyvtárát 1864-ben alapították, most a politechnikai Múzeum épülettömbjében van elhelyezve, s állománya jelenleg közel 2 millió kötet a társadalom- és természettudományi, de mindenneke előtt a technikai irodalom köréből /könyvek, folyóiratok, szabadalmi leírások, szabványok, műszaki katalógusok, forsitások stb. orosz és idegnyelven/, állománya köteles példányokból és vásárlásokból évente kb. 100 ezer kötetrel gyarapodik. A Felsőoktatási Minisztérium 3 millió kötetes műszaki könyvtára után a második legnagyobb műszaki könyvtár a Szovjetunióban. A könyvtár 180 dolgozót foglalkoztat és 17 osztályra tagozódik. Különösen a 40 dolgozóval /ebből 16 mérnök/ működő bibliográfiai tájékoztató osztály végez széleskörű és nagy munkát: havonta kb. 100 intézmény, vállalat, tudományos szerv részére készít tájékoztatókat, negyedévenként pedig

szakkatalógusokat ad ki a feldolgozott anyagról. Külön osztály foglalkozik az ajánló bibliográfiák készítésével. A bibliográfiai osztályokkal szorosan együttműködik a fordító csoport, melynek 26 belső és 150 külső munkatársa van /közük magyar fordítók is/. Igen fontos szerepe van még a módszertani és gyűjtő /komplettírozó!/, valamint a tömegpropaganda osztálynak, - az utóbbinak főképpen az olvasók szervezésében. Minden osztály igen nagy figyelmet fordít az ujitásokra. A több ezer kötetes ujitási és találmányi irodalomnak külön katalógusa van. Most készülnek kiadni egy szakmák szerint összeállított ujitási bibliográfiát. Az ujitók és feltalálók megbecsülése nyilvánul meg a technikatörténeti munkában is. A könyvtárnak 230 ülőhelyes nagy olvasóterme, és 50 személyes külön olvasóterme van, ez utóbbi a tudományos dolgozók számára.

026:778.31:002

Mikrofilm-könyvtár a kutatás szolgálatában. - CHRONIC, J. - World Oil, 1956. máj. p. 95-97. T.: OMK.

Az egyik amerikai nyersolaj kutató társaság mikrofilm-könyvtárának részletes ismertetése. A szakterület nyomtatásban megjelent könyv- és folyóirat irodalmán felül értekezések, nem publikált jelentések, nehezen hozzáférhető dokumentumok és bibliográfiákban nem található közlemények anyagát magában foglaló dokumentum-tár, mintegy 8000 mikrokardot tárol. A mikrokardok mérete 12,5 x 20,0 cm és max. 100 nyomtatott oldalnak az eredeti 1/20-ára kicsinyített felvételét teszi lehetővé. A mikrokard egyik szélé 270 lyukkal perforált. A lyukak a geológiai tárgykört, a geológiai korszakot, az adott földrajzi terület és vidéke egy bizonyos részét és az írásmű jellegére vonatkozó adatokat /pl. könyvrészlet, folyóirat cikk, értekezés, nem publikált stb./, továbbá az eredeti mű keletkezésének vagy megjelenésének idejét képviselik. A mikrokardok két fiókban tárolnak. Kiegészítő berendezés: egy rendező doboz, két válogató tű, térkép számjegyes terület beosztással, s végül egy leolvasó készülék.

A rendszer legnagyobb előnye a gyorsaság mellett az, hogy az anyag igen sokféle szempontból szelektálható: tárgykör, földrajzi terület, geológiai kor, világtáj, időrend stb., s természetesen szerzők szerint is. A könyvtár a maga nemében a legkorszerűbb. Egyedülálló abban, hogy egy bizonyos földrajzi terület adatait gyűjti az adott kutatási terület különleges igényeinek megfelelően igen pontosan meg-

határozott tárgykörök szerint; szelektálási és kód-rendszere a legszélesebb variációs lehetőségeket biztosítja; idővel kiterjeszthető nemcsak az adott földrajzi területre, hanem az Egyesült Államok vagy akár az egész kontinens területére is.

389.6:061.3:413.164:001.4

A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet /ISO/ 37. Technikai Bizottságának 1955. évi ülése Brüsszelben a szótárszerkesztés során alkalmazott terminológia tárgyában. - LANG, Fr. - Revue de la Documentation, 1956. jun. p. 49-52. T.: OMK.

Az egyes országokban folyó szabványosítási munka nemzetközi összehangolására és irányítására már 1926 óta működő nemzetközi szervezet a szabványosítás fő munkaterületeivel külön bizottságokban foglalkozik. A több mint hetven működő bizottság közül a 37. számú a szótárszerkesztés módszertanát, a fogalomalkotás és terminológia kérdéseit vizsgálja - husz év óta. Az 1955 szeptemberében Brüsszelben tartott bizottsági teljes ülésen 11 ország képviselői, továbbá 12 ország megfigyelői és egyéb nemzetközi szervezetek /UNESCO, FID, stb./ kiküldöttei vettek részt. A tárgyalások közepontjában az a felismerés állt, hogy nem lehet megnyugtató az olyan szótárszerkesztési munka, amely csak a szakkifejezések /terminológia/ párhuzamba állítását tűzi ki feladatául, hanem a szakkifejezéseket a szabatos fogalomképzésekre kell alapítani. Az egyes szakterületeken ui. magukban a fogalmak tartalmában sincs meg szükségképpen az azonosság /pl. német és francia területen szerszámgépen bármilyen nyersanyag alakítására, szolgáltató gépet, angol területen viszont csak fémek feldolgozására szolgáltató gépet értenek./ Az ülésen a fogalomalkotás módszertanára az osztrák szabványügyi bizottság javaslatot dolgozott ki, amelyet a bizottság a további tanácskozások alapjául elfogadott. /P.I./

Márciustól az olvasók rendelkezésére áll az OMK új fordítási katalógusa, amelyben az 1955-től készült műszaki fordítások szakrendi és folyóirat szerinti csoportosításban megtalálhatók. A katalógus a könyvtár József körúti helyiségében került felállításra.